

Напрямок роботи конференції: Теоретичні основи духовно-інтелектуального виховання і навчання.

**ПРОБЛЕМИ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ
ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «АНЕСТЕЗІОЛОГІЯ ТА
ІНТЕНСИВНА ТЕРАПІЯ»**

Кравець О. В.

доктор медичних наук, професор,
Дніпровський державний медичний університет,
м. Дніпро, Україна

Єхалов В. В.

кандидат медичних наук, доцент,
Дніпровський державний медичний університет,
м. Дніпро, Україна

Пилипенко О. В.

Асистент,
Дніпровський державний медичний університет,
м. Дніпро, Україна

В формуванні інтерна неабияке значення має забезпечення національної самобутності та культурної, моральної і духовної спрямованості в навчальному процесі. Духовність збільшує резильєнтність особистості. Духовне виховання реалізується через визначення моральних цінностей, читання літератури, патріотичне виховання тощо.

Ключові слова: *інтерни, духовність, мораль, резильєнтність, виховання.*

Ensuring national identity and cultural, moral and spiritual orientation in the educational process is of great importance in the formation of an intern. Spirituality increases the resilience of the individual. Spiritual upbringing is realized through the definition of moral values, reading literature, patriotic upbringing, etc.

Key words: *interns, spirituality, morality, resilience, upbringing.*

В формуванні майбутнього спеціаліста неабияке значення має забезпечення національної самобутності та культурної, моральної та духовної спрямованості в навчальному процесі, залучення до національних культурних традицій та гуманізму.

У дослідженні [1, с. 82] більшість опитаних розуміє «духовність» як моральні цінності людини, менша частка — як інтелектуальні, та меншість — як релігійні цінності. Духовність повинна стати способом життя з органічним поєднанням особистісних характеристик із соціальним оточенням, адже те, як людина трактує моральні цінності, так вона визначає свою сутність, що вагомо впливає на її життєдіяльність [1, с. 83].

Духовні цінності підвищують психо-соматичну резильєнтність особистості [2, с. 137]. У воєнний час духовність індивіда є цариною збереження її самоідентичності та самобутності. У такій ситуації важливо зберегти гармонію внутрішнього й зовнішнього та віру в перемогу добра й справедливості.

Співробітники кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів ФПО Дніпровського державного медичного університету забезпечують первинну спеціалізацію лікарів-інтернів за фахом «Анестезіологія та інтенсивна терапія», паралельно на протязі 15 років проводилася підготовка до ЛП «Крок-3» інтернів 1-го року навчання за всіма фахами. В складний час, який переживає український народ, спричиняє стурбованість формування морального, духовного та психологічного стану молодих працівників медичної галузі, що являє собою актуальну проблему сьогодення. У доступних літературних джерелах існують окремі повідомлення за даною проблемою стосовно студентів медичних вишів та лікарів, однак вузьке питання духовності та моральних якостей інтернів практично не висвітлене. Оскільки спеціальність «Анестезіологія та інтенсивна терапія» за психологічними особливостями (ступень психологічного та фізичного напруження) та необхідністю полімодальної медичної обізнаності дещо відрізняється від інших вузьких фахів, метою нашого дослідження стало вперше висвітлити проблеми духовно-інтелектуального виховання цієї категорії молодих колег. На протязі 15 років проводилося продуктивне спостереження за динамікою морального, етичного,

деонтологічного та духовного самовизначення представників інтернського середовища. Було проведено низку анонімних анкетувань з питань відношення до навчального процесу, комунікабельності, резильєнтності, здатності опанувати свої емоції, засад медичної деонтології, громадянської позиції стосовно питань мови та культури, національного патріотизму тощо [3, с. 79].

За періоди локального військового конфлікту, пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення до нашої країни російських загарбників у молодих колег відбулися певні зміни психо-соціальної поведінки, збільшилося психічне та фізичне напруження при безпосередній роботі з ураженими особливо небезпечними інфекціями, травмованими та пораненими. До цього додається певний ступень зниження власної безпеки (інфікування майже 100 % персоналу, багаторазові оголошення повітряної тривоги, реальна небезпека ураження зброєю тощо). Наша спеціальність пов'язана з високою відповідальністю, роботою з вкрай тяжкими психічно неадекватними хворими, обмеженістю в часі, нагальній потребі обмежувати свої емоційні прояви тощо. Здавна в медичному середовищі лікарів за фахом «Анестезіологія та інтенсивна терапія» традиційно вважають циніками, але ця думка спричинена елементарною необізнаністю в специфіці «закритої від очей» спеціальності.

Свідоме формування громадської позиції лікаря інтерна в значній мірі залежить від морально-етичної та духовної позиції професорсько-викладацького складу кафедри [2, с. 137]. Реалізація духовно-морального виховання в структурі андрагогічного процесу через залучення інтернів до загальнолюдських моральних цінностей, використання різних методів навчальної діяльності, зміну загального погляду на навчання, сутність якого полягає в гуманістичних цінностях [4, с. 147].

Проведені нами дослідження показали, що рівень духовних і моральних цінностей інтернів-анестезіологів на 4-5 % перевищував показники молодих колег інших медичних спеціальностей та на 24 % у пересічних громадян (родичі пацієнтів, 26 осіб). У формуванні соціального компоненту освітньої культури особливу увагу повинно приділяти етичним та деонтологічним складовим майбутньої лікарської спеціальності [5, с. 560].

Існує хибна думка, що робота з пацієнтами у стані наркозного сну та їх несвідомого стану робить для анестезіолога основи медичної деонтології другорядними. Але повну відповідність цим правилам продемонстрували 76,2 % респондентів, 22,3 % опитаних вважають їх доцільними, і тільки 1,5 % респондентів — непотрібними [6, с. 48].

Згідно результатів анонімного опитування інтернів-анестезіологів (42 респонденти) 52,4% вважають себе високодуховними особистостями, 31,0% оцінюють свої духовні якості як посередні, а 16,6% не були спроможними до конкретної оцінки. Паралельно відповіді молодих колег інших спеціальностей (91 особа) продемонстрували такі показники як 45,1%, 34,1% та 20,8% відповідно.

Молоді колеги не здатні акцентувати увагу на проблемі міжкультурної комунікації і на засобах її досягнення, не завжди виявляють міжкультурну толерантність у професійних ситуаціях та співробітництві на партнерських засадах [7, с. 388].

Патріотичне виховання у вищій освіті є необхідною складовою формування професіоналізму майбутніх лікарів [2, с. 137]. За час повномасштабних військових дій простежується значне підвищення національної гідності, відношення до національних культурних цінностей. На жаль, близько 20 % лікарів-інтернів в достатній якості не володіють рідною мовою, але завзято її опановують.

Певну проблему несе проникнення до ментальності молодого покоління «кліпового мислення», тобто формування «екранного» сприйняття інформації за рахунок користування інтернет-джерелами. Живе спілкування між людьми поза навчанням та виробничими умовами перетворилося на електронне. Довготривале перебування у статичній нефізіологічній позі спричиняє у молоді безліч порушень здоров'я, а віртуальні ігри та гаджети замінюють їм реальне життя. Але духовно-мовний розвиток особистості базується на літературній спадщині багатьох поколінь. Читання книг не тільки сприяє опануванню певними знаннями, а духовно збагачує людину, створює умови більш естетично подавати свої думки огортаючи їх у сприятливу словесну оболонку.

Робота з літературою є найважливішим засобом збереження культурного та інтелектуального надбання суспільства та збільшення власного морального потенціалу. Згідно результатам опитування більше читають інтерни за спеціальностями «урологія» (77 %), «анестезіологія та інтенсивна терапія» (75 %) та стоматологи (63 %), але вони також часто користуються спеціальними літературними джерелами (8, с. 64). Інтелектуальну оцінку ми провели опосередковано за результатами ліцензійного інтегрованого іспиту, які в групі інтернів за фахом «Анестезіологія та інтенсивна терапія» перевищили на 6,2% середній рівень молодих колег усіх спеціальностей.

Термінологічна спеціальна лексика є підґрунтям опанування медичних дисциплін, оскільки забезпечує розширення активного словника інтернів, готує їх до кращого сприйняття основ вузької професії [9, с. 51]. В цьому плані провідну роль відіграє обізнаність викладача, який повинен бездоганно володіти рідною мовою та спонукати молодих колег наслідувати її.

Наразі існують певні суперечності, які негативно позначаються на загальному культурному рівні та вихованості майбутніх медичних працівників. Вони виникають між потребою країни в медичних працівниках, ціннісним відношенням до пацієнтів та оточуючих і недостатністю орієнтації вищої медичної освіти на формування гуманістичних цінностей, невідпрацьованим рівнем системи розрішення даної проблеми на практиці, а також між соціально-технічною активністю людини та отриманням нових гуманітарно-етичних регуляторів професійної діяльності, що призводить до зниження іміджу та значущості медичної професії, спростування гуманізації медичної діяльності [10, с. 183].

Професія лікаря пов'язана безпосередньо з спілкуванням та взаємодією з різними особистостями, вимагає певних знань, вмій та навичок поведінки в різних ситуаціях, готовності до них (в тому числі до конфліктних ситуацій), розвитку комунікативної грамотності. Духовність лікаря, здатність до гармонійного культурного спілкування та дотримання принципів медичної деонтології викликає довіру у пацієнта, що здебільшого є запорукою визначення чіткої картини патологічного стану.

Запорукою процвітання нації є оздоровлення її духовної сфери. Позбавлений духовності народ згодом потерпає від поневіряння, занепаду моралі, що призводить до поширення недоречної соціальної поведінки та зростання рівня антисоціальних та протиправних дій [1, с. 82]. Згідно результатам опитування, всі молоді колеги показали високий рівень патріотизму, який з сучасними труднощами тільки зростає.

Таким чином, можна зробити висновок, що лікарі-інтерни за спеціальністю «анестезіологія та інтенсивна терапія», незважаючи на критичні зовнішні обставини, зберегли достатній рівень духовності, який останнім часом має тенденцію до прогресування. Єдина мудрість, яку ми з вами можемо досягнути, це те, що у взаємодії з іншими поколіннями, найбільша спокуса непередбачливого викладача — спробувати змінити внутрішній світ інших. Наймудріше, що ми можемо зробити, це вивчати духовні та психосоціальні особливості молоді та навчатися їх розуміти [3, с. 79]. Сучасна молодь нітрохи не гірше попередніх поколінь, але вони не такі як ми, і вчити їх потрібно по-іншому, максимально мотивуючи збереження вже існуючих духовних, інтелектуальних та моральних цінностей.

Висновки:

1. На основі порівняльного аналізу ступеню самооцінки духовно-моральних якостей в середовищі лікарів первинної спеціалізації вперше було доведено, що кількість респондентів за фахом «Анестезіологія та інтенсивна терапія» з високим рівнем показника на 7,3% ($p < 0,01$) переважає таку в групі різних спеціальностей; інші ступені самооцінки за такими показниками не мали статистично достовірної міжгрупової розбіжності.

2. Рівень духовних і моральних цінностей інтернів-анестезіологів на 4-5 % перевищував показники молодих колег інших медичних спеціальностей та на 24 % у пересічних громадян.

3. Встановлено помітний прямий кореляційний зв'язок ($r=0,39$) між духовно-моральною самооцінкою інтернів всіх спеціальностей та індивідуальними результатами ліцензованого інтегрованого іспиту.

4. Духовно-інтелектуальне виховання інтернів реалізується через визначення моральних цінностей, читання літератури, дотримання правил медичної етики та деонтології, удосконалення лінгвістичних та комунікативних здібностей, патріотичне виховання тощо.

Список використаних джерел

1. Дубасенюк О. А. Духовно-моральне виховання студентської молоді. *Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Житомир, 22-23 травня 2014 р.). Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 78–87.

2. Фоміна Л. В. Духовні цінності майбутніх лікарів у період війни. *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті* : міжнар. період. зб. наук. пр. / за заг. ред. В. П. Бабича, Ю. Д. Бойчука, Л. С. Рибалко, О. М. Хвостиченка. Харків : ВННОТ, 2022. Вип. 4. С. 136–139.

3. Ekhalov V. V., Kravets O. V., Stus V. P., Moiseenko M. M., Barannik S. I. Sociopsychological image of the modern intern (educational and social research). *Урологія*. 2021. Том 25. Вип. 1. С. 71–80.

4. Могильник А. І., Лелюк Я. О. Формування гуманістичних цінностей у студентів медичних вишів. *Удосконалення якості підготовки лікарів у сучасних умовах* : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (24 березня 2016 р.). Полтава, 2016. С. 147–148.

5. Якість освіти у парадигмі загальнокультурних компетенцій / Стоєва Т. В. та ін. *Забезпечення якості освіти у вищій медичній школі* : матеріали наук.-метод. міжуніверситет. конф. з міжнар. участю (18–20 січня 2023 року). Одеса : ОНМедУ, 2023. С. 559–562.

6. Yekhalov V. V., Kravets O. V., Krishtafor D. A. Socio-psychological portrait of a modern medical intern in a ten-year dynamics. *Медицина невідкладних станів*. 2021. Том 17. Вип. 3. С. 47–50.

7. Гепенко Л. О. Духовно-інтелектуальне виховання майбутніх іноземних лікарів у закладах вищої медичної освіти як основа міжкультурних відносин. *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті* : міжнар.

період. зб. наук. пр. / за заг. ред. В. П. Бабича, Л. С. Рибалко. Харків : ВННОТ, 2019. Вип. 1. С. 387–389.

8. Проблеми мовного спілкування у вищій медичній освіті / Стусь В. П. та ін. Урологія, 2020. Том 24. Вип. 1. С. 63–67.

9. Гулевич А. М. Значення української мови як державної в системі вищої медичної освіти. *Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти: національний досвід та світовий вимір* : тези доп. навч.-метод. конф. (7 лютого 2019 року). Вінниця, 2019. С. 50–52.

10. Побігун Н. Професійна підготовка майбутніх медичних працівників: духовно-моральний аспект. *Освітні обрії*. 2020. Вип. 1 (50). С. 180–184.